

межами. Третя – пов'язана із суперечливістю окремих філософсько-освітніх положень Г. Ващенко. Річ у тім, що становлення освітніх поглядів Г. Ващенко зазнало впливу філософського та соціокультурного контексту, що зумовило історичну обмеженість і суперечливість деяких поглядів педагога. Четверта причина зумовлена наявністю й поширенням у сучасній українській педагогіці задогматизованих, упереджених, хибних уявлень про мислителя, відсутністю творчого підходу до підготовки навчальних програм, посібників, підручників із гуманітарних дисциплін. Ось чому проблемний характер творчого доробку Г. Ващенко спонукає до роздумів, дискусій, пошуків альтернативних варіантів, що в цілому свідчить про евристичний потенціал мислення вченого. Так само подолання стереотипного підходу, спотворення масиву знань та уявлень щодо спадщини Г. Ващенко виявляється можливим у результаті включення у філософсько-освітній простір сукупності підходів, способів та методів, розширення змісту методологічних принципів, взаємодії із соціокультурним контекстом та відмови від ідеолого-філодоксичних кліше.

Підсумовуючи, можемо твердити, що добути наукові результати надають філософсько-педагогічній спадщині Г. Ващенко критеріальної виразності, переконливості й аргументованості, актуалізують соціокультурні та національно-культурні ресурси, достатні для максимально вичерпного з'ясування іманентно українських і духовно-екзистенційних основ світогляду й буття мислителя та закономірностей функціонування освіти в умовах становлення глобалізованого світу і посилення регіональних тенденцій.

Значення нового філософського переосмислення ідей української педагогічної еліти об'єктивно зростає в умовах посилення інтеграційних процесів і повороту України на демократичний шлях розвитку. У колізіях нашого часу слід усе частіше звертатися до філософського осмислення творчого доробку українських педагогів минулого, творчих напрацювань сучасних вітчизняних і зарубіжних авторів з метою подолання тоталітарної спадщини, переосмислення концептуальних пріоритетів освіти.

Список використаних джерел

1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко // Твори. – Полтава: Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994. – Т.1. – 191 с.
2. Ващенко Г. Свобода людини як філософсько-педагогічна і політична проблема / Г. Ващенко // Твори. Праці з педагогіки та психології. – К.: «Школяр» – «Фада» ЛТД, 2000. – Т.4. – С.326–361.
3. Довбня В. М. Філософія освіти Г. Г. Ващенко: навчально-методичний посібник / В. М. Довбня. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2010. – 300 с.
4. Довбня В. М. Філософсько-педагогічна спадщина Григорія Ващенко в контексті української інтелектуальної традиції: монографія / В. М. Довбня. – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2012. – 444 с.

References

1. Vashchenko H. Vyhovnyi ideal / H. Vashchenko // Tvory. – Poltava: Red. haz. «Poltavskiy visnyk», 1994. – T.1.–191 s.
2. Vashchenko H. Svoboda liudyny yak filosofichno-pedahohichna i politychna problema / H. Vashchenko // Tvory. Pratsi z pedahohiky ta psykholohii. – K.: «Shkoliar» – «Fada» LTD, 2000. – T.4. – S.326–361.
3. Dovbnya V. M. Filosofii osvity H. H. Vashchenka: navchalno-metodychnyi posibnyk / V. M. Dovbnya. – Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf», 2010. – 300 s.
4. Dovbnya V. M. Filosofsko-pedahohichna spadshchyna Hruhorii Vashchenka v konteksti ukrainskoi intelektualnoi tradytsii: monohrafiya / V. M. Dovbnya. – Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf», 2012. – 444 s.

Dovbnya V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Docent, Chernihiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education named after K. Ushynskiy (Ukraine, Chernihiv), prorector_chippo@ukr.net

Philosophical–pedagogical heritage of Hrihory Vashchenko as a cultural–historical phenomenon

The philosophical–educational legacy of Hrihory Vashchenko – a key figure in the history of Ukrainian education of the XXth century—is analyzed in the article in the context of philosophy of education, socio–cultural and socio–political reality. Thanks to a systematic approach the problem of complexity and multi–aspects of life and creative path of the educator and theoretician is opened. The rootedness of philosophical and educational heritage of H. Vashchenko in Ukrainian intellectual tradition, which performs philosophical and methodological function, is a source of educational philosophy, theory and pedagogy, and, at the same time, is a guide to improving scientific knowledge, is found. The results obtained give to philosophical–pedagogical heritage of H. Vashchenko a criterial expression, persuasiveness and validity, actualize socio–cultural and national–cultural resources, show harmony with modern contexts of educational transformations.

Keywords: philosophical and pedagogical heritage, Ukrainian intellectual tradition, educational concept of H. Vashchenko, educational policy, philosophy of education, «strong-willed, characteristic man», Ukrainian national idea.

Довбня В. Н., доктор философских наук, доцент, Черниговский областной институт последипломного педагогического образования им. К. Д. Ушинского (Украина, Чернигов), prorector_chippo@ukr.net

Філософсько-педагогічне насліддя Григорія Ващенко як культурно-історичне явлення

В контексті філософії освіти, соціокультурної та громадсько-політичної дійсності проаналізовано філософсько-педагогічне насліддя Григорія Ващенко – незаурядної личности в історії українського освіти ХХ в. Благодаря системному підходу раскрыто проблему сложности и многоаспектности жизненного и творческого пути педагога-теоретика. Выявлено укорененность философско-педагогического наследия Г. Ващенко в украинской интеллектуальной традиции, которая выполняет философско-методологическую функцию, является источником развития философии образования, теории педагогики и одновременно ориентиром совершенствования научных знаний. Полученные научные результаты предоставляют философско-педагогическому наследию Г. Ващенко критериальную выразительность, убедительность и аргументированность, актуализируют социокультурные и национально-культурные ресурсы, показывают созвучность с современными контекстами образовательных трансформаций.

Ключевые слова: философско-педагогическое наследие, украинская интеллектуальная традиция, образовательная концепция Г. Ващенко, образовательная политика, философия образования, «волевой, характерный человек», украинская национальная идея.

УДК 165.242.1

Лаута О. Д.,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії, Національний університет
біоресурсів і природокористування України
(Україна, Київ),
elena.lauta@gmail.com

Пугач Х. Р.,
студентка економічного факультету,
Національний університет біоресурсів і
природокористування
України (Україна, Київ),
elena.lauta@gmail.com

ТЕМПОРАЛЬНІСТЬ ДОСВІДУ Е. ГУСЕРЛЯ ЯК ОДНА З КЛЮКОВИХ ЗАСАД СПРІЙНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ

Досліджується феноменологічна концепція часу, яка є синтезом внутрішніх фаз переживання. Запропонована Е. Гуссерлем темпоральна структура сприйняття слугує джерелом всіх феноменологічних аналізів часу. Розкривається вплив темпоральності на потік людської свідомості. Проаналізовані сутнісні особливості потоку свідомості як найважливішої складової феноменологічної концепції іманентного часу Е. Гусерля.

Ключові слова: феноменологія, досвід, час, темпоральність, ретенція, темпоральний потік свідомості.

Феноменологічна концепція часу є однією з ключових засад філософії досвіду Е. Гусерля, що дає широке поле для міркувань в різних галузях та дисциплінах. Це пов'язано з тим, що хоча кожен має певне уявлення про те, чим виступає час, проте, коли ми робимо спробу збагнути зміст таких понять як, наприклад, свідомість

часу, встановити вірне співвідношення між об'єктивним та суб'єктивним усвідомленням часу, феноменологічний зміст переживань часу, і яким чином індивідуальна об'єктивність може конституюватися у свідомості як така.

Темпоральність у філософсько-культурній сфері розроблялася в працях Августина, Аристотеля, О. Гуревич, І. Канта, М. Хайдеггера. Проблема феноменологічної концепції іманентного часу знайшла своє відображення у великому числі наукових праць та досліджень. Так, зокрема дослідженням співвідношення іманентного часу та рефлексії займаються В. І. Молчанов, Ю. О. Орлова, проблемою усвідомлення часу – В. І. Молчанов, П. П. Гайденко, Е. В. Леденева.

Метою статті є дослідження та аналіз теоретичних джерел щодо розгляду та систематизації наукових підходів дослідження категорії часу у філософсько-темпоральному аспекті.

Феноменологічний аналіз внутрішнього потоку свідомості передусім передбачає виключення об'єктивного часу (як і інших настанов трансцендентного плану). Адже в загальноприйнятому відношенні кожне переживання, як і кожне реальне буття може мати своє місце в єдиному об'єктивному часі, отже, і переживання сприйняття часу як таке, і саме уявлення про час. Але те, на що спрямовує Гусерль, не є існуванням світового часу, чи тривалістю будь-якої речі, проте, час і тривалість як такі, тобто, як абсолютні даності, що характеризують іманентний час протікання свідомості. Щоб збагнути цю фундаментальну різницю, феноменолог наводить кілька характерних прикладів. Зокрема, з червоним кольором: «червоне, що сприймається, є феноменологічно даним, котре в момент функції схоплення фігурує як об'єктивна якість; але це червоне саме по собі не виступає цією якістю. Якість у власному сенсі, тобто, як властивість наявної речі, не є червоним, що відчувається, а є сприйнятим червоним» [2, с. 8]. Відповідно до цього Гусерль розрізняє часове, що сприймається та часове, що відчувається. Якщо перше є втіленням об'єктивного часу, то друге виступає в якості феноменологічно даного, за посередництвом емпіричного схоплення якого конституюється відношення до об'єктивного часу. Предмету притаманна тривалість, феномену – зміни. Тобто Гусерль дає зрозуміти, що об'єктивність конституюється не в «первинних» змістах, а у властивостях схоплення і в закономірностях, що належать до сутності цих властивостей.

Не менш складною, ніж демаркація на суб'єктивний та об'єктивний час, виступає проблема його походження. У даному випадку Гусерль, перш ніж запропонувати свій варіант бачення проблеми, пропонує відштовхуватися від концепції свого вчителя Ф. Brentano, що апелював до поняття «первинні асоціації», тобто до безпосередніх уявлень пам'яті (таких, що приєднуються, відповідно до закону, що не знає винятків, до відповідних уявлень у сприйнятті без будь-якого опосередкування). Це найпростіше збагнути на прикладі з мелодією, який наводить Гусерль: «Коли, наприклад, звучить мелодія, то окремий тон не зникає цілком, разом з припиненням стимула, що його викликав, і, відповідно, збудженням нерву. Коли звучить новий тон, попередній не зникає без сліду, інакше ми б не могли помітити відношення послідовних тонів, ми б мали в кожен момент один тон, і тоді в проміжку до появи іншого тону – незаповнену паузу, однак ніколи не мали б уявлення про саму мелодію»

[2, с. 13]. З іншого боку, як справедливо зазначає Гусерль, справа не обмежується перебуванням уявлень про тон у свідомості, оскільки якби вони залишались незмінними, замість мелодії ми б отримали акорд одночасних тонів або, взагалі, їхню дисгармонійну суміш. Отже, завдяки тому, що кожне відчуття певного тону після зникнення джерела його збудження, пробуджує з себе самого подібне уявлення, що має часову визначеність і тому, що ця визначеність безперервно змінюється, можна володіти сприйняттям мелодії, в котрому окремі тони мають своє визначене місце і свою конкретну часову границю. Brentano, на погляд Гусерля, демонструє тут продуктивний характер фантазії, який полягає в тому, що вона творить новий момент уявлення, а саме, його часовий момент, що не змогли виявити його попередники. Адже вони постійно змішували суб'єктивний та об'єктивний час, вважаючи, що про походження даного поняття можна вести мову, як про походження понять кольору, тону і т. ін. Звідси випливає, що тривалість кольору ми відчуваємо, як і сам колір; отже, за аналогією до якості та інтенсивності часова тривалість розглядалася як іманентний момент відчуття, що на погляд феноменолога, виступає очевидною помилкою: «Тривалість відчуття і відчуття тривалості – дві різні речі. І так само при послідовності. Послідовність відчуттів і відчуття послідовності не є одним і тим самим» [2, с. 14].

Для Гусерля залишилося загадкою, чому його вчитель в своїй теорії інтуїтивного досвіду не помітив очевидні відмінності між сприйняттям часу і фантазією часу. З іншого боку, виникає питання: якщо первинна інтуїція часу є продукт фантазії, що тоді відрізняє цю фантазію часового від тієї фантазії, в котрій усвідомлюється попереднє часове, що не поєднане в одному потоці з текучим сприйняттям? Багато недоліків та суперечностей, які можна помітити у вченні Brentano про час, Гусерль пов'язує з тим, що Brentano не розділяє акт і зміст, зміст схопленого і, власне, схоплений предмет. Також його не влаштовує спроба презентувати минуле як неряльне, неіснуюче. Натомість, Гусерль стверджує, що вся царина первинних асоціацій є теперішнє та реальне переживання. Загалом, питання про те, яким чином можлива свідомість часу навіть для Гусерля багато в чому залишилося відкритим.

У ситуаціях, пов'язаних з музичною пам'яттю, зникнення пунктів часової тривалості тона є аналогічним, на погляд Гусерля, до зникнення пункту перебуваючого в стані спокою предмета від моєї свідомості, якщо я все далі і далі відходжу від нього. Даний предмет залишається просторово незмінним, зберігає своє місце, і це ж можна стверджувати про музичний тон, який зберігає свій час, будь-який часовий пункт є не оберненим, він тікає в глиб свідомості, і тому дистанція від живого «Тепер» стає все більшою. Цікавою є думка про те, що тон залишається одним і тим самим, але в тому способі, в якому він подається, є постійно інший музичний тон.

Ретенція – ключове поняття в аналізі Гусерлевої концепції часу – свідомості, яке розгортається через порівняльний опис ретенційної свідомості і свідомості вихідного пункту «виробництва» предмета, що триває. Цей пункт втілює первинне враження, постійно змінюючись, він, тим не менше, утримується в свідомості. При чому враження від актуального тона постійно змінюється від одного стану ретенційної свідомості до іншого, воно

попадає в своєрідний континуум ретенцій, в котрому кожна ретенція вже сама по собі є континуумом, що є потоком попередніх відбитків.

Сприймаючи музичний тон, тобто покладаючи його як тепер існуючий, ми в такому типі життя свідомості, як сприйняття, помічаємо близькість ретенції, що нагадує своєрідний шлейф. Як зазначає Молчанов: «Ретенція утримує не просто окремі точки об'єкту, що триває, а і утворює єдність ретенційної свідомості» [3, с. 65].

Для Гусерля було важливим провести відмінність між ретенцією та вторинним згадуванням (наприклад, якоїсь симфонії, почутої кілька днів тому) або щойно-згадуванням. На відміну від останнього вторинне пригадування відтворює одночасно і континуум ретенційних модифікацій, і вихідний момент сприйняття. Відносно сприйняття як раз і виявляється дана відмінність. Слухаючи мелодію, ми розрізняємо тепер-даний тон, називаючи його сприйнятим, і всі попередні, котрі вже не можна позначити як дещо просто сприйняте.

Акти відтворення мелодії можуть виконуватися в різноманітних формах. Пригадування тієї чи іншої музичної фрази може народжуватися випадково, сама музична фраза може отримувати в цьому відтворенні якісь невизначені риси, на хвилі цієї репрезентації можуть спливати якісь переважаючі миттєві фази схоплення протікання мелодії. Інша форма відтворення має місце, коли пригадування мелодії ніби повертає до життя всі темпоральні структури сприйняття, хоча і з індексом «репродуктивної модифікації». І тут розуміння також «безпосередньо» базується на ретенції: якщо припинилася мелодія, котра міститься всередині єдності ретенції, то ми знову звертаємо увагу на яку-небудь частину без її повторного відтворення. В актах знову-пригадування теперішність нам виявляє себе в інший спосіб, ніж в актах сприйняття. Тепер знову-пригадування не дається сприйнятті, а уявляється, тобто, в акті уявляється «Тепер», котре вже не є даним. Ця неданість є сутнісною властивістю фантазії-уявлення (репродукції).

Модифікація свідомості, пов'язана зі зміною репродукованого тепер-тона в попередній тон, має властивість постійного відтінювання. Подібно до того, як перше безперервно відтінюється у все більш віддалене від нього минуле, відтінюється й інтуїтивна свідомість часу, тому акти первинної свідомості, імпресії, сприйняття можна назвати постійно мінливими актами. Переживання тона, його репродукція чи фантазія про нього в кожному з своїх очевидних актів корелюються з цілим континуумом таких відтінків.

Важливим є виділення Гусерлем специфічної інтенційної структури, котра властива далеко не всім переживанням, – другу інтенційність. В протилежність інтенційності, що конститує час, дана структура встановлює репродуктивну свідомість уявленого іманентного об'єкта, єдність згаданого. Кожному пригадуванню притаманна, таким чином, інтенція первинного очікування (протенція), котра конститує майбутнє як таке. Вона сама модифікується в процесі пригадування. І хоча на відміну від первинного пригадування, знову-пригадування не є очікування, тим не менш воно також має горизонт, спрямований в майбутнє.

У кожному музичному творі як часовому об'єкті можна відізнити: по-перше, його зміст з притаманною йому

тривалістю і, по-друге, її часове положення. Відтворюючи буття мелодії, що відтінюється в минуле, ми опиняємося в ситуації додатковості між відтворенням виконаної тривалості тональної структури та інтенцією відносно часового положення мелодії. Саму тривалість неможливо помислити поза подвійним характером інтенції часового зв'язку, що проявляється в формах інтенції минулого та майбутнього. Відтворюючи мелодію, структури пам'яті утримують часовий горизонт, на якому виконується мелодійний малюнок. Але відклади життя свідомості, в котрих міститься відтворення мелодії як таке, що складається з ланцюга крокуючих один за одним моментів, внаслідок чого ми маємо ряд «асоціативних» інтенцій, суттєво відрізняються від тих відкладів, в яких містяться структури відтворення самого часового горизонту; останні створюють континуум, в якому присутній обернений зв'язок минулого, теперішнього і майбутнього, а сама інтенція є в даному випадку «інтенцією на ряд можливих виконань» темпоральних зв'язків. За Гусерлем така інтенція є «пустою», позбавленою будь-якої оприявленості, спрямованістю на ряд подій, що створює «темне середовище» для предметностей пригадування, що ніби покриває їх туманом.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, феноменологія часу Гусерля, феноменологічний опис найделікатніших контрастів, що характеризують темпоральні відмінності, володіють внутрішньою цінністю для власне естетичних побудов, оскільки поряд зі структурами інтенційності, активності свідомості містять в собі структури, що дозволяють схоплювати ті інтуїтивно здійснені темпоральні процеси, котрі складають такий величезний пласт в естетичних дослідженнях.

Філософія досвіду Е. Гусерля відкриває невичерпні можливості для подальших розробок та досліджень, зокрема вона демонструє потужні методологічні засади, що дозволяють своєрідно «прочитати» сучасну літературу, кінематограф, живопис, музику і т. ін. Тонке аналітичне пояснення феномена сприйняття музичного звука, здійснене Гусерлем в контексті філософії часу-свідомості, відкриває перед естетикою нові методологічні можливості, що дозволяють представити її в якості філософії свідомості, рефлексивної структури, рельєфної онтології неklasичного типу.

Список використаних джерел

1. Гайдено П. П. Время. Длительность. Вечность. Проблема времени в европейской философии и науке / П. П. Гайдено. – М.: Прогресс-Традиция, 2006. – 464 с.
2. Гуссерль Э. Феноменология внутреннего сознания времени / Э Гуссерль. Собр. соч. – М.: Гнозис, 1994. – 162 с. – Т.1: Феноменология внутреннего сознания времени. – 1994. – 162 с.
3. Мінаков М. Історія поняття досвіду: Монографія / Мінаков М. – К.: Видавець ПАРАПАН, 2007. – 380 с.
4. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття / М. Мерло-Понті; [пер. з фр. О. Йосипенко]. – К.: Український центр духовної культури, 2001. – 552 с.
5. Молчанов В. И. Время и сознание: критика феноменологической философии / В. Молчанов // Исследования по феноменологии сознания. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2007. – С.29–191.
6. Орлова Ю. О. Время и рефлексия / Ю. О. Орлова // Метафизические исследования. Понимание. – СПб., 1997. – Вып.1. – С.181–189.
7. Полунін О. В. Особливості переживання. Межі суб'єктивного теперішнього / О. В. Полунін // Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / [за ред. Н. В. Чепелевої]. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – Т.2, Вип.6. – С.170–182.

References

1. Gaydenko P. P. Vremya. Dlitel'nost'. Vechnost'. Problema vremeni v yevropeyskoy filosofii i nauke / P. P. Gaydenko. – M.: Progress–Traditsiya, 2006. – 464 s.
2. Gusserl' E. Fenomenologiya vnutrennego soznaniya vremeni / E Gusserl'. Sobr. soch. – M.: Gnozis, 1994. – 162 s. – T.1: Fenomenologiya vnutrennego soznaniya vremeni. – 1994. – 162 s.
3. Minakov M. Istoriya Ponyattya dosvidu: Monohrafiya / Minakov M. – K.: Vydavets PARAPAN, 2007. – 380 s.
4. Merlo–Ponti M. Fenomenolohiya spryynyattja / M. Merlo–Ponti; [Per. z fr. O. Yosypenko]. – K.: Ukrayinsky tsentr dukhovnoyi kultury, 2001. – 552 s.
5. Molchanov V. I. Vremya i soznaniye: kritika fenomenologicheskoy filosofii / V. Molchanov // Issledovaniya po fenomenologii soznaniya. – M.: Izdatel'skiy dom «Territoriya budushchego», 2007. – S.29–191.
6. Orlova Yu. A. Vremya i refleksiya / Yu. A. Orlova // Metafizicheskiye issledovaniya. Ponimaniye. – Spb., 1997. – Vyp.1. – S.181–189.
7. Polunin O. V. Osoblyvosti perezhivannya. Mezhi sub'yektyvnoho teperishnoho / O. V. Polunin // Aktualni problemy psykholohiyi: Pyskholohichna hermenevtika / [za red. N. V. Chepelyevoyi]. – K.: DP «Informatsiyno–analitichne ahentstvo», 2010. – T.2, Vyp.6. – S.170–182.

Lauta O. D., PhD, Associate Professor of Philosophy at the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), elena.lauta@gmail.com

Pugach H. R., student of economic faculty of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), elena.lauta@gmail.com

E. Husserl temporality of experience as one of the key principles of perception

We study the phenomenological concept of time, which is the internal phase synthesis of experiences. Husserl proposed temporal structure of perception serves as a source of phenomenological analysis time. It reveals the impact on the flow of temporality of human consciousness. Analyzed the essential features of the stream of consciousness as an essential component of the concept of immanent phenomenological time E. Husserl. It is noted that the phenomenology of time Husserl, phenomenological description of the most sensitive contrasts that characterize the temporal differences have intrinsic value for its own aesthetic theories, because along with the structures of intentionality, activity awareness includes a structure that allows capture those inuyityno made temporal processes that constitute a huge layer of aesthetic studies.

Keywords: phenomenology, expiriens, time, temporality, retention, temporal stream of consciousness.

Лаута Е. Д., кандидат философских наук, доцент кафедры философии, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), elena.lauta@gmail.com

Пугач К. Р., студентка экономического факультета, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), elena.lauta@gmail.com

Темпоральность опыта Е. Гуссерля как одна из ключевых основ восприятия информации

Исследуется феноменологическая концепция времени, которая является синтезом внутренних фаз переживания. Предложенная Э. Гуссерлем темпоральная структура восприятия служит источником всех феноменологических анализов времени. Раскрывается влияние темпоральности на поток сознания. Проанализированы сущностные особенности потока сознания как важнейшей составляющей феноменологической концепции имманентного времени Э. Гуссерля.

Ключевые слова: феноменология, опыт, время, темпоральность, ретенция, темпоральный поток сознания.

УДК 17.023.32:316.3316:342.3

Ленард-Крисськів І. В.,
аспірантка кафедри філософії та соціології,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ),
oven88@ukr.net

КАСТОКРАТИЧНИЙ ПРИНЦИП СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛЬНОТИ ЯК ОЗНАКА ЗАКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА: МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ

Проаналізовано характерні особливості новітньої української політичної філософії. Досліджено критерії закритості людського суспільства. Названі критерії залучаються для дослідження філософських концепцій М. Міхновського.

Ключові слова: закрите суспільство, стани, касти, стратифікаційна система, кастова система, статус особистості.

Суспільство відкрите і закрите - терміни, вперше запропоновані А. Бергсоном і запроваджені К. Поппером для характеристики соціально-політичних систем, властивих різним суспільствам на тих чи інших етапах історичного розвитку.

Закрите суспільство характеризується статичною соціальною структурою, обмеженою мобільністю, нездатністю до інновацій, традиціоналізмом, авторитаризмом [6, с. 456].

Закритесуспільство у процесі побудови стратифікаційної системи орієнтується на приписаний статус особистості. В результаті – формується жорстка система стратифікації, обмежується доступ до привілейованих груп нових членів. Таким чином, варто наголосити, що історичними типами соціальної стратифікації, які притаманні суспільству закритого типу є:

- 1) касти;
- 2) стани.

Каста – спадкові групи людей, що займають певне місце в соціальній ієрархії, пов'язані з традиційними заняттями і обмежені в спілкуванні один з одним [6, с. 457]. Кастова система надзвичайно складна і в різних місцевостях має різну структуру, причому ці відмінності настільки істотні, що йдеться, власне, не про одну систему, а про розмаїття різних, досить слабо пов'язаних вірувань та звичаїв. Проте деякі принципи широко поділяються. Браміни, що належать до найвищої варни, є найдосконалішими з погляду чистоти, недоторканні — найменш чисті. Браміни повинні уникати певних контактів з недоторканими, і лише останнім дозволяється контактувати із тваринами або речовинами, які вважаються нечистими.

Кастова система тісно пов'язана з вірою індуїстів у відродження; вони вірять, що індивіди, які нехтують обов'язками та ритуалами своєї касты, у наступному втіленні відродяться в нижчому становищі. Індійська кастова система ніколи не була абсолютно статичною. Хоча індивідам забороняється переходити з касты в касту, групи в цілому можуть змінювати, й часто змінюють, свою позицію в кастовій ієрархії.

Поняття касты часто вживається поза індійським контекстом, там де дві або більше етнічні групи великою мірою сегреговані одна від одної і де домінують поняття расової чистоти. За таких обставин існують суворі табу (іноді й закріплені в законі), що забороняють змішані шлюби між названими групами. Коли в південних штатах США було скасовано рабство, межа розділу між чорними й білими залишилася такою нездоланною, що,